

Uskonpuhdistuksen muistopäivästä reformaation päiväksi

Uskonpuhdistuksen muistopäivän nimi on kirkolliskokouksen päätöksellä 6.8.2021 muuttunut reformaation päiväksi. Muutoksen tarkoitus on kohdistaa huomio historiallisesta tapahtumasta meidän aikanamme tapahtuvaan kirkon uudistamiseen ja siihen, että eri kirkkojen kristityt ovat samalla puolella, eivät toisiaan vastaan.

Reformaation päivää vietetään **22. sunnuntaina helluntaista**

Mitä muutos tarkoittaa käytännössä?

Reformaation päivän aineistoihin evankeliumikirjassa ei tullut muutoksia, ja myös sanaa "uskonpuhdistus" voi edelleen käyttää. Se esiintyy evankeliumikirjassa paitsi reformaation päivänä, myös 1. adventtisunnuntain, juhannuspäivän ja Pyhän Henrikin muistopäivän yhteydessä.

Uskonpuhdistuksen muistopäivän taustaa

Lokakuun 31. päivä tuli melko aikaisin 1500-luvun protestanttisen reformaation symboliksi, ja päivää vietetään vuosittain useissa luterilaisissa kirkoissa joko tuona kalenteripäivänä tai sen lähellä olevana sunnuntaina. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon evankeliumikirjassa päivää on kutsuttu *uskonpuhdistuksen muistopäiväksi (reformationsdagen)*.

Sanoja *uskonpuhdistus* ja *reformaatio* käytetään yleisesti toistensa vastineina. Suomen kielessä sana *reformaatio* on näistä kahdesta sanasta vanhempi. Sitä on käytetty 1600-luvulta asti. Sanan *uskonpuhdistus* ensimmäinen tunnettu esiintymä on vuodelta 1847. Sana on käännettynä 1700-luvulla kehitetystä saksan kielen sanasta *Glaubensreinigung*, jolla pyrittiin korvaamaan sanaa *Reformation* ajan kielikulttuuristen ihanteiden mukaisesti. *Uskonpuhdistus* näyttää tulleen suomen kieleen suoraan saksan kielestä.

Saksan kielessä sanan *Glaubensreinigung* käyttö väheni 1800-luvulta alkaen, eikä se siis onnistunut syrjäyttämään sanaa *Reformation*, mutta suomen kielessä *uskonpuhdistus* jäi käyttöön. Vuonna 1999 hyväksytyyn evankeliumikirjaan tehty sanavalinta *uskonpuhdistuksen muistopäivä* kertoo osaltaan sanan silloisesta vakiintuneesta käytöstä Suomessa.

Mitä puhdistettiin?

Uskonpuhdistus-sanaa on yhä enemmän kritisoitu. Sen katsotaan korostavan uskoa muutosten kohteena, vaikka suuri osa **Martti Lutherin** kritiikistä osui uskon sijaan kirkon käytäntöihin, kuten anekaupan vääristymiin. *Uskonpuhdistus*-sanan katsotaan myös ilmentävän huonosti reformaation vaikutuksia yhteiskuntaan, kun valtasuhteet kirkon ja hallitsijoiden välillä muuttuivat useissa eri maissa. Uskoon ja sen puhdistamiseen viittaava sana kuvaa heikosti tätä uudistuksen yhteiskunnallista puolta. *Reformaatio*, uudelleen muotoilu, puolestaan kuvaa muutoksia osuvammin. Käsite *reformaatio* tulee latinan kielen sanoista *re* eli uudelleen ja *forma* eli muoto. Martti Luther ja hänen myötänsä luterilainen reformaatio tähtäsi lännen katolisen kirkon reformoimiseen – ei uuteen kirkkoon, vaan ytimen löytämiseen kaiken sen ympärille kertyneen toisarvoisen sijasta.

Ekumeeninen näkökulma

Vuonna 2017 vietetyn **reformaation merkkivuoden** ekumeenisen valmistelun yhteydessä *uskonpuhdistus*-sanan katsottiin olevan ylemmydentuntainen ja muita näkemyksiä huonosti arvostava. Sen koettiin vahvistavan vanhoja historiallisia rajanvetoja, joissa luterilaiset iloitsivat elävän uskon löytämisestä ja katolilaiset surivat kirkon hajaannusta. *Reformaatio*-sanaa puolestaan pidettiin enemmän yhteistä uskoa, yhteistä rukousta ja yhteistyötä vahvistavana.

Suomen ev.lut. kirkon piispainkokouksen 13.4.2021 hyväksymässä ekumeenisessa toimintalinjauksessa **Ovet auki ykseydelle ja yhteydelle** todetaan, että ”luterilaisuus ja ekumeenisuus ovat saman uskon ilmentymiä”. Siten on perusteltua käyttää ilmaisuja, jotka eivät anna aiheutta tehdä eroa muiden uskon ja ”puhdistetun uskon” välille ja toisaalta kuunnella sitä, miten muut kirkot kuulevat viestintämme.

Yhteinen julistus vanhurskauttamisopista on konkreettinen osoitus siirtymisestä menneiden aikojen vastakkainasettelusta yhteiseen uskoon ja yhteistyöhön. Sitä sopisikin nostaa vahvemmin esiin vuosittain juuri reformaation päivänä.

Lisätietoa yhteisestä julistuksesta löydät Luterilaisen maailmanliiton sivuilta: www.lutheranworld.org/jddj

Lähteet:

Fonsén, Tuomo (2017). Suomen *uskonpuhdistus* käänöslainana saksan sanasta Glaubensreinigung. Virittäjä, 121(3). <https://doi.org/10.23982/vir.52559>

Mielikäinen, Aila (2014). Uskonpuhdistus ja reformaatio. Kielikello 2/2014. www.kielikello.fi/-/uskonpuhdistus-ja-reformaatio

Vastakkainasettelusta yhteyteen. Luterilaiset ja roomalaiskatolilaiset viettävät yhdessä reformaation muistoa 2017. Suomen ev.-lut. kirkon kirkkohallituksen ulkoasiain osasto (KUO) ja Katolinen tiedotuskeskus (KATT), Helsinki 2013.

<https://julkaisut.evl.fi/catalog/Tutkimukset%20ja%20julkaisut/r/1105>